

VÝCHOVA SLOVENSKEHO VOJAKA NA VÝCHODNOM FRONTE V ROKOCH 1941 – 1943

PETER ŠUMICHRASŤ

ŠUMICHRASŤ, P.: The Education of the Slovak Soldier at the East Front in 1941 – 1943. *Vojenská história*, 7, 1, 2003, pp 36 – 54, Bratislava.

In the contribution the author deals with the issue to which only very little attention was paid in the modern Slovak history from various reasons. The contents of the education of the Slovak soldier in 1941 – 1943 was ethical or moral, enlightenment, national, spiritual and physical education in the comprehensive form. The author analysed each part of education individually taking into regard its contribution to the fulfilment of the educational aim. Special attention of the author is paid to the religious education carried out by the military chaplains. However, also the cultural and educational activity in limited possibilities of its forms and means represented a significant part of the education. The assessment of the educational level of the Slovak soldier at the East front is based on statements of the prelacy and senior officers as well as on the available regulations, provisions and directions. The author pays appropriate attention to the selected methods, forms and means of the educational work in the field in the Slovak Army in 1941 – 1943. Non-commissioned officers, sergeant and officers corps were assigned to fulfil common educational aim.

Military history. Slovakia. World War II. Educational work in the Slovak Army during the campaign at the East front.

Výchova vojaka slovenskej armády bola od druhej polovice roku 1941 jednoznačne poznačená aktívnou účasťou slovenskej armády v poľnom ťažení proti ZSSR.

Z tohto dôvodu aj výchovná práca v zázemí, ktorá tvorila základný kameň výchovy v slovenskej armáde, cieľavedome a zámerne smerovala k tomu, aby slovenský vojak, ako dobrý národovec, presvedčený, vyspelý, neohrozený a hrdý obranca vlasti, bol čo najlepšie pripravený na bojovú činnosť na fronte,¹ a to nielen po stránke fyzickej, ale aj psychickej.²

Slovenský vojak mal zmýšľať, cítiť a konať tak, aby to bolo len na „osob slovenskosti“. Osobné záležitosti a partikulárne záujmy musel jednoznačne podrobiť celonárodným potrebám.

Výchovná práca, ktorú realizovali vojenski vychovávateľa,³ mnohokrát vo veľmi zložitých poľných podmienkach, mala zvýšiť, resp. udržať žiadanú bojovú hodnotu slovenského voja-

---

¹Slovenský vojak si mal vždy pamätať, že je synom slobodného národa. Vojenský vychovávateľ mu zdôrazňoval, že sloboda dáva nielen výhody a práva, ale ukladá aj povinnosti. Z tohto dôvodu mal vojak konať svoje povinnosti rád a ochotne. A to nielen v čase mieru, ale najmä vtedy, keď treba so zbraňou v ruke chrániť seba, svojich blízkych, národ a vlasť. Vojak mal vždy poslúchať svojich predstavených, aby nemusel otrocky slúžiť cudzím. Mal si byť vedomý, že je ochrancom a zárukou slobody. Nemal klesať na duchu, je príslušníkom malého národa, pretože aj malý národ má svoju česť a právo. Statočnosť, odvaha, poslušnosť, sebaobetovanie a láska k vlasti sú zárukou sily národov. Svojimi činmi mal predovšetkým tým, ktorí slovenský národ poďeňujú, dokázať, že Slováci vie za svoje nielen žiť a boriť sa, ale aj umierať. Mal si byť vedomý aj tej skutočnosti, že celý národ slovenského vojaka miluje a pre neho prináša obeť. Mal pamätať aj na to, že nedostatok disciplíny a vojenskej cti je hrobom každého národa. Jednoznačne tu zarezoňovala požiadavka, aby slovenský obranca vlasti ostal verný odkazu svojich predkov. Nakoniec mal veriť v Boha a v budúcnosť slovenského národa, „lebo sila viery a presvedčenia je mocnejšia od panciera a ocele!“ Ak by slovenský vojak počas výkonu služby naplnil vyššie uvedené ustanovenia, čestne by naplnil obsah vojenskej prísahy – bližšie MITOŠINKA, J.: Verný priateľ. Modlitebná a poučná knižka katolíckeho vojaka. Bratislava : MO SR, 1941, s. 77-78.

²VHA Trnava, f. MNO SR 1939 – 1945, spisy dôverné 1941, inv. č. 217, šk. 171, č. 71.906/dôv.1941.

³Rozumej – veliteľia, osvetoví dôstojníci a vojenski duchovní.

ka, markantne sa prejavujúcu v samostatných i spoločných bojových akciách, na východnom fronte.⁴

V súvislosti s vyššie uvedeným sa konštatovalo, že v tomto úseku našich dejín bolo udržiavanie, zveľadovanie a povznášanie národnej a vojenskej hodnoty slovenského vojaka v poli tou „najsvätejšou povinnosťou“ všetkých veliteľov zúčastňujúcich sa so svojimi jednotkami na poľnom ťažení proti ZSSR.

Výchovnú prácu v poli, tak ako v zázemí, tvorili:

1. národná výchova,
2. osvetová výchova,
3. mravná výchova, resp. mravno-osvetová výchova,
4. náboženská (duchovná) výchova,
5. telesná výchova.⁵

Treba vyzdvihnúť skutočnosť, že výchovnej práci sa zo strany velenia frontových jednotiek venovala náležitá pozornosť, pretože ich velitelia si jasne uvedomovali, že mravná sila a národná výchova vojska sú najdôležitejšími podmienkami úspešného boja.

Bolo zrejmé, že ak mal slovenský vojak, reprezentujúci na fronte záujmy a politiku štátu, vydržať napätie boja, prekonať slabosť, ktorú v ňom prebúdzať pod seba výchovy, musel mať dušu zocelenú citom pre zodpovednosť, obetavosť, vlastenectvo a česť. Pri naplňaní tejto určite neľahkej úlohy mala výchovná práca prezentovaná vojenskými vychovávateľmi rozhodujúci význam.

Úsilie výchovnej práce v poli malo taktiež smerovať k tomu, aby slovenský vojak cítil osudovú zodpovednosť za každý svoj čin a prejav – nech sa nachádzal kdekoľvek. Túto mal každý príslušník bojujúcej slovenskej armády pociťovať predovšetkým pred Bohom, „ktorý lásku k národu ako najdrahšiu kvetinu vdýchol do srdca verných synov národa“.⁶

V kontexte s vyššie uvedeným sa slovenskému vojakovi neustále zdôrazňovalo, že od tejto zodpovednosti ho nemôže nikto vyslobodiť a hrdinská smrť v poli môže byť len jej potvrdením.

Ako som už spomenul, jednou z neoddeliteľných súčastí výchovnej práce v slovenskej armáde bola národná výchova, ktorej cieľom bolo viesť vojakov k láske k vlasti a náležitému plneniu služobných povinností. Táto výchova sa mala viesť nepretržite.

Podľa spracovateľa Smernice na zvýšenie úsilia o výchovu mužstva, udržania morálky a disciplíny v poli: „Spôsobov k tomu si nájde každý veliteľ iste nadostač“,⁷ pretože láska k „Svojej“ a národu tvorila okrem viery v Boha najhlavnejšiu podstatu osobnosti statočného vojaka – Slováka.

Dalej sa zdôrazňovalo: „Boli však časy, že Slováka bol prenasledovaný a perzekuovaný, ak sa smelo hlásil k svojej národnosti. Jeho národnosť a národné povedomie boli trňom v oku našich nedávnych utláčateľov.“⁸

⁴LAVOTHA, Š.: Vojsko na poli kultúrom, osvetovom a propagačnom. In: Kolektív: Armáda v obrane a práci. Päť rokov budovateľskej činnosti slovenskej armády. Bratislava : Stráž vlasti, 1944. s. 89.

⁵Telovýchovnú činnosť v rámci slovenských divízií nasadených na východnom fronte organizovali dôstojníci poverení výkonom funkcie telovýchovného dôstojníka divízie. Ich úlohou bolo organizovanie športových podujatí (futbalových a volejbalových zápasov, ľahkých atletických pretekov ...), pretože „i na fronte sú voľné chvíľky, ktoré sa dajú vyplniť športovou činnosťou a činnosťou kultúrnou. Zdravá revnivosť (súťaživosť) medzi jednotkami vzbudí sa hlavne na poli športovom“. Súčasne sa odporúčalo, „že nebude na škodu odoslať lopty na futbal, na volejbal jednotkám v poli. Tým sa prospeje k zlepšeniu telesnej zdatnosti, zdravej revnivosti, ktorá sa preniesie i na službu bojovú“. Konkrétne riešenie otázok telovýchovy spadali do pôsobnosti referentov oddelenia I.a štábov divízie – bližšie VHA Trnava, f. VZD, Rozkaz veliteľstva Zaisťovacej divízie č. 58/1942 z 13. 5. 1942, článok 531; taktiež VHA Trnava, f. MNO SR 1939 – 1945, spisy tajné 1943, č. 4041/Taj. 1943.

⁶VHA Trnava, f. VZD, spisy tajné 1942, vl. č. 666/Taj.1942.

⁷Tamže.

⁸Tamže.

Na tento historický fakt nemal žiadny občan samostatnej Slovenskej republiky nikdy zabudnúť a vojenský vychovávateľ mu mal stále zdôrazňovať, že slovenský národ sa môže najlepšie uplatniť a rozvinúť všetky svoje duchovné a hospodárske predpoklady len v samostatnom slovenskom štáte.

Okrem organických veliteľov poľných jednotiek na splnení stanoveného cieľa participovali aj vojenský duchovní, ktorí sa priamo podieľali na realizácii mravnej, osvetovej, národnej a náboženskej, resp. duchovnej výchovy.⁹

Ich povinnosťou bolo okrem samozrejmej pastoračnej činnosti usmerňovať výchovu vojakov a duševne ich pripravovať na ťažké a relevantné úlohy, ktoré „národ uložil armáde pri obrane hraníc a svojského samostatného národného bytia“, pretože len „mravne ukáznená (disciplinovaná), jednotne ucelená a vlastenecky vychovaná armáda môže dosiahnuť vytýčený cieľ“.¹⁰

Duchovenstvo v armáde sa realizáciou nábožensko-mravnej a vlasteneckej výchovy vojska stalo nutným a nenahraditeľným pomocníkom veliteľov, a to nielen v mieri, ale predovšetkým vo vojne. Podľa prednosti duchovnej správy Ministerstva národnej obrany Slovenskej republiky plk. duch. Albína Krásnu bol každý vojenský duchovný v službe šíľachetných ideálov ľudstva, zároveň prostredníkom medzi Bohom a jednotlivcom v armáde.¹¹

Vojenský duchovný, rovnako v zázemí, ako aj v poli, viedol slovenských vojakov službami Božími a vysluhovaním sviatostí k novému, uvedomelému a lepšiemu životu, sebakontrolu a náprave. Svojím zámerným a cieľavedomým konaním chcel zároveň spájať božské s ľudským, zjednocovať nebeské s pozemským, aby to najvyššie sa znížilo k najnižšiemu a to najnižšie bolo privedené k Najvyššiemu. Kázňami a mravno-výchovnými prednáškami neustále viedol vojakov k sebazpoznaniu, statočnosti, vytrvalosti, zodpovednosti, poslušnosti a úcte k predstaveným, ako aj zoceleniu vôle, vernosti k slovenskému národu a dodržiavaniu vojenskej prísahy.¹² Medzi povinnosťami vojenského kňaza

⁹VHA Trnava, f. VZD, Rozkaz veliteľstva ZD č. 46/1942 z 18. apríla 1942, článok 417.

¹⁰KRÁSNA, A.: Duchovná správa. In: Kalendár slovenského vojska 1943. Bratislava : MNO, 1943, s. 161.

¹¹Tamže, s. 161.

¹²Prísaha slovenského vojaka: „Prisaháme na Boha všemohúceho, že budeme poslušní prezidentovi Republiky a všetkým určeným veliteľom. Prisaháme, že všetky zákonné ustanovenia a rozkazy budeme ochotne a svedomite plniť a svojim predstaveným a skrz nich svojmu štátu oddane slúžiť. Prisaháme, že prikázané nám miesto nikdy nepustíme, služobné tajomstvo nevyzradíme a za vlasť, k to bude treba, aj životy obetujeme. Tak nám Pán Boh pomáhaj!“ – Prísaha slovenského vojaka. In: Kalendár slovenského vojska 1943. Bratislava : MNO, 1943, s. 53.

V roku 1941 vydala duchovná správa katolícka MNO SR za účelom skvalitnenia náboženskej výchovy vojska modlitebnú a poučnú knižku pre slovenských katolíckych vojakov pod názvom Verný priateľ. Podľa úvodného slova k 2. vydaniu účelovej publikácie Verný priateľ, ktoré napísal biskup a vojenský vikár slovenskej armády Dr. Michal Buzalka, si slovenskí vojaci mali všímať každé slovo tejto knihy, pretože im často bude náhradou za slová duchovných otcov, rodičov, manželiek a snúbeníc. V tejto špeciálne zostavenej modlitebnej a poučnej knižke boli uvedené okrem rôznych cirkevných poučení, piesní, všeobecných rád a usmernení, aj texty modlitieb, ktoré sa mali slovenskí katolícki vojaci modliť pri presne stanovených chvíľach. Napríklad: na stráží („Ochraňuj ma, Bože, pred všetkými úkladmi nepriateľa.“), pred odchodom na bojisko („Všemohúci Bože, v ktorého rukách je osud nás všetkých, vyslyš vrúcnu modlitbu svojich veriacich. Zachráň vlasť našu od pustošenia nepriateľa a pomôž nám zvíťaziť. Posilni ma, aby som dodržal svoju prísahu a ako dobrý vojak svedomite konal svoje ťažké povinnosti. Dodaj silu duchu i telu, aby som všetky únavy ľahko zniesol a vlasti a národu svojmu osožný bol. Daj mi trpezlivosť a ochraňuj môj život vo všetkých nebezpečenstvách. Amen.“), pred bojom („Všemohúci Bože, dôverujúc v Tvoju mocnú pomoc, idem proti nepriateľovi. Do tvojich rúk porúčam svoje telo a svoju dušu. Ty si moja opora a moja sila. Ochraňuj ma v tomto boji. Ak si ale určil, že mám v tomto boji svoj život obetovať za svoju vlasť a národ, staň sa Tvoja svätá vôľa. Dodaj mi odvahu a mužnosť statočne a vytrvale bojovať proti nepriateľovi. Osviet Pane, svojou múdrosťou našich veliteľov a predstavených a dopraj ich podujatiam víťazného výsledku. Daj mne a všetkým spolubojujúcim kamarátom neohrozenosť, zmužilosť a vytrvalosť v boji. Pomáhaj nám zvíťaziť nad protivníkmi. Sedembolestná Panna Mária, patrónka slovenská, oroduj za nás! Srdce Ježišovo ochraňuj nás a príjmi nás k sebe.“) po boji („Dakujem Ti, Bože, za veľké dobrodenie, že si v boji odvrátil odo mňa nebezpečenstvo smrti. Kým len žiť budem, nikdy nezabudnem na toto dobrodenie. Ochraňuj ma aj naďalej od každého nebezpečenstva a pomáhaj mi v ďalšom boji. Daj večné odpočinutie padlým spolubojovníkom, ulav raneným v bolestiach a uzdrav ich pre zásluhy Ježiša Krista. Amen.“), modlitba nemocného alebo raneného vojaka, modlitba zomierajúceho vojaka, modlitba zajatého vojaka... – bližšie MITOŠINKA, J.: Verný priateľ. Modlitebná a poučná knižka pre slovenských katolíckych vojakov. Bratislava : MNO SR, 1941, s. 17 – 19.

v neposlednom rade figurovalo vedenie matriky a dôstojné pochovávanie mŕtvych, resp. padlých hrdinov v boji.¹³

Náboženská výchova ako jedna z organických a neoddeliteľných súčastí výchovnej práce v slovenskej armáde nemala byť v poli v žiadnom prípade zanedbávaná. Práve naopak. Vojaci, ak to dovoľovali zložité frontové podmienky a duchovná služba, sa mali v čo najväčšom počte zúčastňovať na bohoslužbách celebrowaných slovenskými vojenskými duchovnými. V tom im mali ísť osobným príkladom nadriadení velitelia, aby mužstvo videlo: „že pred Najvyšším Pánom sa musí každý rovnako skloniť a od neho si prosíť milosť a pomoc“.

Pastoračná činnosť vojenských duchovných však nemala končiť len v blízkosti štábov vyšších vojenských jednotiek, ale maximálny dôraz mali vyvinúť na príslušníkov osamotených malých strážnych jednotiek najviac ohrozených priamou bojovou, resp. propagandistickou činnosťou partizánskych jednotiek, ktoré operovali v oblastiach chránených Zaisťovacou divíziou, resp. pôsobenia bojových jednotiek Rýchlej divízie nasadených v predných frontových líniiach, pretože „každý vojak má právo, aby dostal od svojho duchovného posily a útechu“.¹⁴ Samotná realizácia tejto náročnej úlohy v mnohom závisela od osobnosti vojenského kňaza.

V súvislosti s osobnostným profilom vojenského duchovného – príslušníka slovenskej armády sa zdôrazňovalo: „Pri činnosti duchovných kladím najhlavnejší dôraz, aby títo vlastným sporiadaným životom boli dobrým príkladom mužstvu a takto dávali vzor čestnému správaniu sa. Aby povzbudzovaním a udržovaním morálky neustávali a kde je to zapotreby naštrbenú morálku zavčas napravili.“¹⁵

Tieto pevné zásady však nemali platiť len pre vojenských duchovných, ale aj pre veliteľov bojujúcej slovenskej armády bez rozdielu hodnosti a na všetkých stupňoch velenia.

Hlavnou úlohou mravnej a osvetovej výchovy v poli, ktorú zabezpečovali bezprostredne velitelia čiat a rôt, a predovšetkým sa realizovala formou prednáškovej činnosti, bolo povzniesť tie osobnostné vlastnosti vojaka, ktoré z muža vytvárali hrdinu, zapáleného vierou a láskou k Bohu a slovenskému národu.

V tomto prípade však nešlo o nadobudnutie nových všeobecných vedomostí, ale len o „podopretie“ mravného a duchovného „ja“ slovenského vojaka a jeho zapojenie do súladu pre spoločný cieľ a boj.¹⁶

Vojenský vychovávateľ mal vojakovi bojujúcemu na fronte neustále zdôrazňovať, že slovenský vojak v poli dokumentuje svojím bojom pevnú vôľu slovenského národa zúctovať s nebezpečím „židobolševizmu“, bok po boku s nemeckými kamarátmi a ich spojencami, a tak zažehnať veľkú katastrofu, ktorá by bola inak neodvratnou pre celú Európu a jej kultúru. Tá-

¹³Počas poľného ťaženia proti ZSSR vybuodovala slovenská armáda na jeho teritóriu niekoľko ústredných vojenských cintorínov, na ktorých pochovávala svojich padlých príslušníkov. Z dôvodu zhromažďovania padlých vojakov a následného pochovania ich ostatkov do hrobov na týchto cintorínoch sa na území ZSSR uskutočňovali exhumácie a prevozy tiel vojakov. Na tejto poslednej službe vojakom, ktorí zahynuli počas plnenia služobných povinností sa na východnom fronte podieľali aj vojenski duchovní – bližšie KRÁSNA, A.: Duchovná správa. In: Kalendár slovenského vojska 1943. Bratislava : MNO, 1943, s. 161.

¹⁴VHA Trnava, f. VZD, spisy tajné 1942, vl. č. 666/Taj.1942.

¹⁵Tamže.

¹⁶VHA Trnava, f. VZD, spisy tajné 1942, vl. č. 666/Taj.1942.

Poznámka: Každý vojenský vychovávateľ mal v rámci mravnej výchovy vojska za povinnosť „vypestovať“ u zvereného príslušníka slovenskej brannej moci mravné hodnoty, ktoré nevyhnutne potreboval na úspešné vedenie bojovej činnosti. Aby mohol vojak splniť náročné povinnosti v boji, ktoré mu vyplývali z cvičebného poriadku pre daný druh zbrane, musel disponovať rozhodnosťou ísť do boja aj za najťažších okolností, podnikavosťou, nezlomnou vôľou zvíťaziť, vierou v seba, v svojich druhov a veliteľov. Musel byť odhodlaný za vec obetovať aj vlastný život. Inými slovami, účelom mravnej výchovy vojska bolo vypestovať u podriadených vojakov vojenský charakter. Vojenský charakter tvoril súbor mravných vlastností, resp. cností, ktoré vyznačovali, resp. zdobili osobnosť „pravého“ vojaka – bližšie Š-III-1 Mravní výchova vojska. In: A-I-1 Služobný poriadok čs. brannej moci, článok 7., s. 7-8.

to nosná myšlienka mala neustále rezonovať v myšliach všetkých príslušníkov jednotiek slovenskej armády.¹⁷

Samotné prednášky v rámci mravno-osvetovej výchovy sa mali podľa pokynov veliteľov vyšších poľných jednotiek viesť za prítomnosti veliteľov rôť využitím písomných materiálov, ktoré boli spracované vojenskými duchovnými.

Požadovalo sa, aby spracovaná prednáška sa umne dopĺňala prečítaním primeraného nového článku, alebo vysvetlením všeobecnej situácie. Počítalo sa s tým, že za takúto činnosť bude mužstvo veliteľom povďačné a „pril'nie“ k nim s dôverou. Tieto objasnenia všeobecnej situácie sa však nemali stať fórom pre „nezdravé“ osobné náhľady jednotlivých veliteľov rôť. Zároveň sa vyžadovalo, aby velitelia pred mužstvom neskrývali pravdu, „lebo inak sa udalosti dozvedá z iného prameňa – možno nám neprajného – skresleného“.¹⁸

Pri tejto zložitej činnosti sa mala v plnej nahote ukázať osobnosť veliteľa, pretože úspešnú mravno-osvetovú výchovu v poli mohol viesť len veliteľ, ktorý sa svojím národným a politickým presvedčením v plnej miere stotožňoval s politikou štátu.

V prípade, že by jeho prezentované „presvedčenie“ bolo len lacnou pretvárkou, svojich podriadených by nepresvedčil a názorovou roztrieštenosťou by vniesol nepokoj v ich doposiaľ nadobudnutom presvedčení.

Pri realizácii mravno-osvetovej výchovy mali velitelia počítať aj s tým, že nepriateľ svojou propagandou pôsobí na vojsko a nevedomé mužstvo rado počúva hlasy defetistov a slabochov. V tejto súvislosti sa jednoznačne nariaďovalo, aby každý takýto „element bol z vlastného tela čím skôr odstránený!“

V smerniciach sa ďalej konštatovalo, že osvetová a mravná výchova v poli nesmie a ani si nikdy nebude brať vzor od takých jednotlivcov, ktorí sú ochotní svoje národné povedomie „predať v každý čas za misu šošovice a v kritickom čase zradiť svoj národ“.¹⁹

Vzhľadom na skutočnosť, že slovenský vojak bol nasadený na území bratského slovanského národa, sa mu v poli, tak ako predtým v zázemí, neprestajne zdôrazňovalo, že tu nejde v žiadnom prípade o boj proti ruskému národu – ani proti slovanstvu, ale len o boj proti „červenému bolševizmu, ktorý zotročil veľký ruský národ a pod rúskom falošných hesiel o rovnosti krvavo potlačil i najprimitívnejšie požiadavky osobnej a náboženskej slobody ...“²⁰

Pri zdôvodňovaní účasti slovenskej armády v boji proti ZSSR sa propagandisticky využívalo meno a odkaz význačnej osobnosti novodobých slovenských, resp. československých dejín, meno jedného z tvorcov spoločného štátneho útvaru Čechov a Slovákov, gen. Dr. Milana Rastislava Štefánika.

Podľa ministra národnej obrany Slovenskej republiky gen. F. Čatloša nebola vtedajšia účasť slovenského vojaka v boji proti bolševizmu ničím iným, len pokračovaním Štefánikovho odkazu, pokračovaním ozbrojeného zápasu slovenských legionárov proti červenému bolševizmu, neľútostného zápasu zahájeného v rokoch 1. svetovej vojny.²¹

¹⁷Na Vianoce 1941 sa slovenským vojakom v tomto duchu prihovril aj hlavný veliteľ slovenskej armády a minister národnej obrany gen. F. Čatloš. Slovenským obrancom vlasti bojujúcim v poli adresoval nasledovné slová: „Vojaci v poli! Ste epigónmi rímskych légii, ktoré ďaleko od vlasti plnili zákony a držali moc a právo svojej krajiny. Váš cieľ a vaše poslanie pripomína nám Vianoce a službu, ktorá vyplýva z diela Spasiteľovho, z misie kresťanskej obrody a ľudského vnášania poriadku do mravne rozháraných krajov. Vojaci v bojovom poli! Vy ste najexponovanejšími tykadlami nášho štátneho a národného denia (diania). Vy máte najväčšie a najzodpovednejšie povinnosti a máte aj najzrejmší nárok na uznanie národa a na budúcu odmenu i na uctenie vašich zásluh. Vaša pamiatka živá, a či večná, bude pamiatkou národa a dejinami budúcich pokolení.“ – bližšie Z prejavu ministra národnej obrany generála Čatloša. In: Slovenské vojsko, 1. 1. 1942, č. 1, s. 3.

¹⁸VHA Trnava, f. VZD, spisy tajné 1942, vl. č. 666/Taj.1942.

¹⁹VHA Trnava, f. VZD, spisy tajné 1942, vl. č. 666/Taj.1942.

²⁰Armádný rozkaz veliteľa armády gen. F. Čatloša z 24. júna 1941. In: Slovenské vojsko, 1. 7. 1941, č. 13, s. 203.

²¹ČATLOŠ, F.: Desiat' pripomienok v prvom kalendári slovenského vojska. In: Kalendár slovenského vojska 1943. Bratislava : MNO, 1943. s. 51.

Účasť Slovenska vo vojne sa však zdôvodňovala nielen vonkajšou vecnou potrebou po stránke politickej, mravnej a kultúrnej, ale aj vnútornou potrebou historickou. Pretože: „Keď žertvou na životoch i hmotne posväcujeme a utvrdzujeme existenciu slovenskej samostatnosti, tak v budúcnosti nebude môcť nikto znehodnocovať a znevažovať naše usilovanie o zaradenie sa do spoločnosti národov na podklade mužnej zodpovednosti v právach a povinnostiach.“²²

Okrem prednášok²³ a rozhovorov, ktorých obsah bol načrtnutý v predchádzajúcich odstavcoch, sa ako súčasť prostriedky mravno-osvetovej práce v poli odporúčali nástenky, resp. vývesné propagačné tabule, rozhlas a tlač.

Podľa pokynov velenia sa mali propagačné tabule umiestniť na každú budovu veliteľstva jednotky a podľa možnosti aj na tých, v ktorých sa nachádzali ubikácie mužstva. Na týchto vývesných tabuliach mali figurovať správy Slovenskej tlačovej kancelárie „odpočúvané“ z rozhlasu, povzbudivé články z novín a vhodné obrázky.

Avšak ani ubikácie mužstva nemali ostať na periférii pozornosti vojenských vychovávateľov. Vyslovene sa žiadalo, aby aj tieto miestnosti sa vhodne vyzdobovali: štátnymi symbolmi, obrazmi štátnych vodcov Slovenskej republiky.²⁴

Pri počúvaní rádioprijímačov mali vojaci získať oficiálne informácie – správy spracované Slovenskou tlačovou kanceláriou, mali sa pobaviť, poučiť a v neposlednom rade nadviazať pomyselný kontakt medzi frontom a vzdialeným domovom. V rozhlase zaznievali odkazy matiek, otcov, manželiek, detí, jednoducho tých najbližších, po ktorých duša frontového bojovníka bažila. Ich pozdravy strádajúcich vojakov poláskali, uspokojili a naliali silu a nádej, tak potrebné pre ich ďalší pobyt na fronte.

Je skutočnosťou, že tieto pozdravy z domova boli podrobované neľútostnej cenzúre, pretože zázemie nemalo živiť bojujúci front sentimentalitou a slzami. Oficiálna propaganda jednoznačne žiadala, aby z takto vysielaných správ zaznievalo len odhodlanie a ochota obetovať sa pre vlasť, pretože, „keď syn vie, že rodič chápe jeho úlohu, žičí jeho boju a je hrdý na neho, celkom isto neochabne a jeho vojenská hodnota sa zvýši“.²⁵ Rozhlasové pozdravy sa väčšinou končili výzvami: „Dokáž, že si statočným synom!“, „Zvíťaz a vráť sa!“²⁶

Taktiež sa kladne hodnotil vplyv novín, časopisov a hodnotných kníh. Za týmto účelom sa v poli zriaďovali čítárne pre mužstvo, poľné knižnice a „knižovničky“. Pre záujemcov o kúpu hodnotnej knihy boli vytvorené aj poľné kníhkupectvá.²⁷

²²Tamže, s. 51.

²³V prílohovej časti sú na ilustráciu uvedené niektoré z prednášok, ktoré vojenský vychovávateľia odprednášali v rámci mravno-osvetovej výchovy v poli: Príloha 1 – Postoj komunizmu voči nacionalizmu a náboženstvu; Príloha 2 – Ideológia komunizmu; Príloha 3 – Činní dokáž, že miluješ vlasť! Zrada. Dezercia; Príloha 4 – Vojenské cnosti: Poslušnosť, pracovitosť a vytrvalosť.

²⁴Kontrolná činnosť však ukázala, že mužstvo nebolo dostatočne na „výške“ a ubikácie si vyzdobil podľa svojho „gusta“. V izbách boli často vyvesené obrazy s politickým zafarbením a obrazy „nemravné“ – nehodné slovenského obrancu vlasti..

²⁵NIŽŇANSKÝ, J.: K dejinám vojenskej žurnalistiky. Bratislava : MO SR, 1997, s. 33-34.

²⁶Tamže, s. 34.

Slovenský rozhlas vysielal každú nedeľu v dobe od 21.00 h (od 5. 7. 1942 o 22.45 h) zvláštne relácie venované vojakom na fronte s pozdravmi z domova. Od 12. 7. 1943 prenášal vysielanie rozhlasu vojenský vysielateľ „Gustav“ (vlna 391). Jeho vysielacia skladba mala nasledovnú štruktúru: PONDELOK: od 08.00 – 09.00 h – nemecko-slovenský koncert. PIATOK: 11.00 – 11.45 h – zábavný program, PONDELOK – UTOROK – STREDA – ŠTVRTOK – PIATOK – SOBOTA: od 12.00 – 12.10 h – slovenské správy – bližšie VHA Trnava, f. VZD, Rozkaz veliteľstva Zaisťovacej divízie č. 77/1942 z 1. 7. 1942, článok 677; taktiež VHA Trnava, f. VZD, Rozkaz veliteľstva 2. pešej divízie č. 107/1943 z 11. 8. 1943, článok 1142.

²⁷V rámci slovenskej Zaisťovacej divízie bolo poľné kníhkupectvo zriadené dňom 15. 9. 1942 ako oddelenie poľnej predajne. Tu mal vojak možnosť zakúpiť si noviny, časopisy a knihy. Nákup novín a časopisov nebol finančne ohraničený a slovenský vojak si ich mohol zakúpiť za miestnu menu tzv. karbovance. Finančné vyčíslenie hodnoty kníh, ktoré si mohol vojak zakúpiť počas jedného mesiaca bol ohraničený sumou 50 karbovancev. K divízii sa zo Slovenska dodávali nasledovné tituly časopisov: Kocúr, Veselé noviny, Nový svet, Mladé Slovensko – bližšie VHA Trnava, f. VZD, Rozkaz veliteľstva Zaisťovacej divízie č. 142/1942 zo 17. 11. 1942, článok 1330.

V poli, tak ako v zázemí, nemala ustať ani kultúrno-výchovná činnosť. Napríklad v rámci Zaisťovacej divízie, ak to podmienky služby dovoľovali, mali velitelia s podriadenými počas dlhých zimných večerov nacvičovať národné a povznášajúce piesne, rôzne besiedky, hry a akadémie.

Okrem aktívnych foriem kultúrno-výchovnej činnosti sa v poli organizovali aj návštevy koncertov, kina či kabaretných predstavení (aj ruských umeleckých súborov). Velenie slovenskej armády vyslalo do poľa aj vojenský „kinovoz“, ktorého pracovníci na vopred určených miestach premietali filmy a prehrávali gramofónové platne.

O tom, že frontová realita sa značne odlišovala od plánov velenia slovenskej armády v oblasti výchovy neohrozeného, čestného, obetavého, mravného a disciplinovaného vlastenca, ktorý by bol ochotný kedykoľvek priniesť slovenskému národu aj tú najväčšiu obeť – svoj život, svedčia dochované dobové nariadenia vyšších veliteľov jednotlivých frontových jednotiek, ktorých obsah sa viaže k prevajom neuspokojivého správania sa mužstva, ale aj časti veliteľského zboru slovenskej armády.

Prejavy nedisciplinovanosti, všeobecný úpadok morálky a množiace sa kriminálne delikty časti príslušníkov jednotiek slovenskej armády, nasadenej v poli, možno zaznamenať už od druhej polovice roku 1942, ktoré od roku 1943 nabrali jednoznačne masovejší charakter.

Napríklad na neprípustný pokles disciplíny a prípady „dezercie jednotlivcov a skupín od ZD k nepriateľským jednotkám“ upozornil veliteľov na všetkých stupňoch velenia divízie vo svojom rozkaze veliteľ Zaisťovacej divízie plk. gšt. R. Pilfousek. Súčasne im pripomenul osobnú zodpovednosť za situáciu v jednotkách, pričom zdôraznil: „Z faktov, že morálna hodnota niektorých jednotiek ZD je podpriemerná, dospel som k presvedčeniu, že velitelia sú len figúrami, ktoré o vnútornom živote jednotiek nevedia a ani im na tom nezáleží. Dávajte týmto úkazom politický náter aký chcete, faktom ostáva tá skutočnosť, že každý takto poblúdený chlapec je stratený pre slovenskú matku, ženu a rodinu a tým i pre národ a v tom je tá hlboká tragédia, ktorá sa nám pred očima odohráva a my si ju nevieme a nechceme uvedomiť, aby sme proti nej úspešne čelili.“ V tejto súvislosti veliteľov jednotiek ďalej upozorňoval, že je najvyšší čas, „aby si vzali jednotky do rúk. Predsa nie je možné, aby veliteľ čaty nevedel, kde a ktorý príslušník jeho čaty chodí, či má dievča a akého je zmýšľania. Práve tak veliteľ roty musí poznať pri dnešných nízkych stavoch celý duševný i telesný život svojich chlapcov, keď sa cíti otcom svojej roty. Ovšem to vyžaduje od veliteľov žiť len pre jednotky a nie pre ženy všetlíjakých povestí a pre „húlačky“. Predsa nie je možný veliteľ, ktorý je len figúrkou od začiatku až do konca zamestnania a viac pre neho jednotka neexistuje – lebo sa stará len o svoje blaho a pohodlie.“ Veliteľ divízie v tomto duchu ďalej pokračoval: „Velitelia všetkých stupňov uvedomte si konečne, že ste tu reprezentanti štátu a vašim chovaním padá, lebo žije celý štát doma.“²⁸

Veliteľ Zaisťovacej divízie osobitne apeloval na vojenských duchovných, aby pri bohoslužbách venovali týmto otázkam náležitú pozornosť.

O tom, že opisovaná situácia v rámci slovenskej Zaisťovacej divízie sa v zásade neodlišovala od situácie, ktorá existovala aj v rámci druhej slovenskej frontovej jednotky – elitnej Rýchlej divízie, svedčí aj obsah dobového hlásenia z 22. júla 1943, ktoré bolo postúpené na MNO.²⁹

Napriek skutočnosti, že veliteľ divízie gen. Štefan Jurech v tomto hlásení niekoľkokrát konštatoval dobrý morálny stav jednotky, súčasne nezabudol spomenúť aj jeho úpadok, ktorý bol vyvolaný kvantitatívnym nedostatkom výzbroje (predovšetkým ťažkých a špeciálnych zbraní), resp. širším „hmotným nedostatkom“.

²⁸BYSTRICKÝ, J.: Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943). In: Vojenská história, roč. 4, 2000, č.3 – 4, s. 44-45; taktiež VHA Trnava, f. VZD, spisy dôverné 1943, Dôverný rozkaz veliteľstva ZD č. 12/1943 zo 17. 5. 1943, čl. 31.

²⁹VHA Trnava, f. MNO SR 1939 – 1945, spisy tajné 1943, č. 4041/Taj.1943.

Pri bližšom hodnotení morálneho stavu divízie po jednotlivých kategóriách (mužstvo: staršie a mladšie ročníky, poddôstojníci z povolania, rotmajstri, dôstojníci: aktívni a záložní), pri poddôstojníkoch z povolania konštatoval, že poddôstojníci, ktorí neboli vystriedaní a naďalej zostávali na fronte, ako aj poddôstojníci, ktorých divízia obdržala ako čerstvé doplnky, majú pomerne malý vplyv na udržiavanie a zlepšovanie morálneho stavu jednotiek z dôvodu, že nedisponujú širším duševným rozhľadom.

Gen. Št. Jurech doslova uvádzal: „Keďže i sami príliš reagujú na hmotné nedostatky, ..., nie je možné s nimi plne počítať na poli výchovy a udržiavania morálneho stavu. Nevedia posúdiť všeobecnú situáciu /: i politickú:/, preto nemôžu svojmu poslaniu podať hlbšiu duchovnú náplň. Je to však na uváženie. Vzhľadom na pomerne veľký nedostatok hlavne kvalitných dôstojníkov na nižších veliteľských miestach /:čiat:/, zastávajú miesta týchto a tí sú priamo postavení k tomu, aby svoje jednotky viedli i duchovne.“³⁰

Napriek týmto ostro formulovaným výčitkám, smerujúcim do radov zboru poddôstojníkov z povolania, však veliteľ divízie veril, že keď títo vojaci, ktorí prejdú náležitým výberom, budú hmotne zabezpečení, poskytnú sa im náležité ideologické vzdelanie – výchova a vzbudí sa v nich pocit vlastenecko-vojenskej povinnosti, bude možné s nimi počítať aj ako s realizátormi morálnej výchovy vojska.

Rotmajsterský zbor, ktorého príslušníci boli v rámci Rýchlej divízie zaradení na funkcie hospodárske a špeciálne, bol oproti poddôstojníkom hodnotený ešte negatívnejšie. V citovanom dokumente veliteľ divízie jednoznačne konštatoval: „Špatné mravné základy a zlé materiálne zaistenie zvädzajú mnohokrásy (mnohokrát) mladých rotmajstrov k nečestným skutkom, ako napr. nedovoleným machináciám s erárnym proviantom a materiálom. Skoro väčšina z nich je v trestnom stíhaní. Ostatní konajú službu v poli spoľahlivo a svedomite... „... „K zlepšeniu morálneho stavu kladne neprispievajú.“³¹

Kritike neobišla ani aktívnych dôstojníkov, ktorí mali byť nielen „remeselníkmi“ vo svojom vojenskom povolaní, ale aj vlasteneckými vychovávateľmi a cvičiteľmi mladých občanov Slovenskej republiky. Ich výkon v poli bol negatívne ovplyvnený celkovou nejasnosťou systému rotácie kádrov v poli.

Gen. Jurech túto nepriaznivú situáciu opisoval nasledovne: „Terajšia politická situácia a vysilujúca stratégia na fronte, zaiste pôsobí na život dôstojníka v poli. Aby morálny efekt bol vystupňovaný a úmerný súčasnej dobe, je nutné, aby dôstojníci v poli videli spravodlivé plnenie povinností všetkých dôstojníkov, t. j. aby MNO určovalo pre službu v poli každého, kto je predpismi pre túto službu spôsobilý. Nikomu sa nesmie dovoliť, aby využil rôznych okľúk a tak sa vyhnul (vyhol) frontovej službe.“³²

Príčiny rozkladu jednotiek slovenskej armády nasadených v poli spočívali najmä v silných osobných skúsenostiach vojakov a dôstojníkov, ktoré tam nadobudli, nespokojnosti záložníkov s tým, že museli dlhodobo vykonávať službu vo vojsku, účinnej propagande partizánov, resp. sovietskej armády a vo všetkých smeroch neuspokojivých životných podmienkach (nedostatočná výstroj, stravovanie, ubytovanie ...).

Na záver možno konštatovať, že napriek zámernému a cieľavedomému pôsobeniu slovenských vojenských vychovávateľov a pozornosti, ktorú velenie slovenskej armády venovalo realizácii výchovy vo vojsku, sa nepodarilo zo slovenského vojaka „vypestovať“ neohrozeného bojovníka „za svätú vec nového svetového poriadku“.

³⁰Tamže, s. 2.

³¹Tamže, s. 2.

³²Tamže, s. 2.

PRÍLOHA 1

POSTOJ KOMUNIZMU VOČI NACIONALIZMU A NÁBOŽENSTVU

Vojaci!

Keď Vás vojenská správa povolala do vojenskej služby išlo jej v prvom rade o zabezpečenie nielen hmotného, ale aj duševného pokladu slovenského národa. Kým predtým s akousi rezervovanosťou sme prijímali tieto rôzne správy o barbarizme a zverských činoch bolševizmu a považovali sme to za propagačný materiál, po vniknutí vojsk do SSSR dokázalo sa, že tieto správy nie sú vymyslené, ale zakladajú sa väčšine na pravde. I mnoho dosiaľ fanatickým komunistom otvárali sa oči, keď videli na vlastné oči ten „komunistický raj“, ktorý kedysi pokladali za svoj životný cieľ a dnes po vytriezvení volajú: „Moja vina!“ Človek môže sa myliť a najkrajšou vlastnosťou charakterného človeka je práve to, že si vie i priznať svojmu omylu!

Medzi prvé duševné hodnoty jedného kultúrneho národa patria nesporne nacionalizmus a náboženstvo.

O slávnom talianskom skladateľovi Verdim sa hovorí, že ako mladý chlapec mal neobyčajný sluch. Do jeho rodiska chodieval vyhrávať starý huslista a malý Verdi vždy sprevádzal ho. Tak sa zatúlal i niekoľko míľ od svojho rodiska, len aby mohol počuť tohoto huslistu. Každý človek nemá hudobný sluch, ale niet na svete človeka, ktorý by nemal vnímavosť pre najkrajší ton, ktorý sa dá vylúdiť z ľudského srdca a to je láska k vlasti a rodnej zemi. Jej pieseň siahla do najútulnejšej mladosti, do náručia matky. Táto láska prejavuje sa u každého človeka a národa. Dejiny sú svedkami, že práve národnosť bola tá čo si vyžiadala veľa krvi a mnohí si volili radšej smrť, ako byť otrokom.

My Slováci ľúbime svoje doliny a čarokrásne hory: Tatry, Slovenský raj. Komunizmus potiera nacionalizmus hlásajúc internacionalizmus. Čo máme robiť, aby sme zaistili rodný kraj, nielen pre seba, ale aj pre svojich potomkoch? Je to cesta tvrdá a ťažká, ktorú nám ukázali naši otcovia, ktorí so zbraňou v ruke hájili rodnú zem a jej majetky.

Boj sa vedie tromi spôsobmi: kapitálom /za cenu peňazí Angličania nachytali veľa národov, ktorí za ich záujmy bojovali/ (,) ideológiou čiže propagandou /novinami, rozhlasom, letákmi/ a so zbraňou v ruke: zachrániť deti a ženy pred červenou záhubou.

Vojenský odborník konštatoval, že najudatnejšie bojovali záložníci stredných a starších ročníkov vo svetovej vojne. I keď snád si neuvedomili, predsa bola práve láska k vlasti, k žene a deťom i statku, čo ich pobádalo do boja – radšej padnúť, než ustúpiť pred nepriateľom, ktorí by takto dostal sa do jeho rodného ničiac všetko čo mu je drahé! Toto má mať pred sebou každý statočný vojak!

Náboženstvo:

Komunizmus hlása, že keď všetko poberú bohatým, uskutočnený bude raj na zemi. Aký však raj pripravili pre proletárov? Je to ozaj natoľko biedne, že sami sa zaň hanbia.

Zdalo by sa, že komunizmus a náboženstvo si neodporujú, lebo tento sa stará o hospodársko-spoločenské veci. No veľmi by sme sa mylili. Keďže komunizmus popiera prirodzené právo človeka, musí zrejme bojovať i proti náboženstvu, ktoré ľudské právo hlása a obraňuje. Komunizmus popiera dušu človeka v tom zmysle, že keď človek má telesný pokrm a iné žia-

dosti splnené, musí byť spokojný a keď nie, zachádza sa s ním ako so zvierat'om. Treba preto odstrániť náboženstvo, ktoré v prvom rade chráni dôstojnosť ľudsú.

Ako kedysi počas francúzskej revolúcie vyhlásili v sneme a uzákoniili, že niet Boha, to isté urobil komunizmus vtedy, keď na bývalé kostoly dal nápis: „Náboženstvo je pre ľudí ópium! Zničiť náboženstvo (,) aby ľudia nemali svedomie, nepoznali lásku a spravodlivosť, aby boli vydaní zlosti a otrokárstvu. Miesto náboženstva nastolili ľuďom triedny boj a nenávisť všetkých proti všetkým. Túto svoju nenávisť dokázal komunizmus všade tam, kde sa mohol uskutočniť! Zbavili Rusko kostolov, urobili z nich kiná a skladiská, zavraždili kňazov a ľud trestali za každý prejav náboženský a s radosťou ho týrali a vraždili. Človek zbavený ľudskej dôstojnosti stane sa nástrojom nízkych vášní zverskosti a rôznych duševných nerestí. Len tak možno vysvetliť zverskosti páchaných na nevinných ľuďoch.

Ukázalo sa však, že náboženský cit je oveľa hlbšie zakotvený v srdciach ľudu a že žiadny teror nevie vyrvať zo srdca ľudí vieru v Boha. Mládež, ktorá bola už v úplnom komunistickom duchu vychovaná, nemá už pojem o Bohu a náboženstve.

Na obranu vzácných duševných pokladov, nacionalizmu a náboženstva postavila sa celá kultúrna Európa solidárne s Nemeckom proti komunizmu. Ani slovenský národ nechce sa vzdať svojej ľudskej dôstojnosti a viery, ku ktorej sa hlásili naši otcovia od starodávnych čias (,) ale chce chrániť dedičstvo otcov a s tým všetko, čo je národu sväté a drahé!

Spracované podľa VHA Trnava, f. ZD, Príloha k rozkazu veliteľstva ZD č. 60 z 20. mája 1942.

PRÍLOHA 2

IDEOLÓGIA KOMUNIZMU!

V o j a c i !

Dňa 22. júna 1941 v ranných hodinách započal sa boj dvoch svetov – boj civilizácie s barbarizmom, boj nacionalizmu s bolševizmom. Je to gigantický obrovský boj dvoch od seba odlišných svetov, zápas na život a na smrť! Nech nik nemyslí, že je to boj proti ruskému národu. Nie! Veď ten pospolitý ruský ľud je dobrácky, nábožensky založený, no niekoľko tisíc fanatických bolševikov drží ho pod úžasným terorom, olupujúc úbohý ľud ruský o jeho dušu, majetok, náboženstvo a o všetko. Keď pred tromi rokmi uzavrelo Nemecko so Sovietskym Zväzom pakt o neútočení, bol to najťažší krok národno-socialistického Nemecka spojiť sa s bolševizmom. Ale už vtedy sa vedelo, že tento pakt nebude dlho trvať ani zo strany Nemecka (,) zo strany SSSR. Sovjeti využili čas na zbrojenie a ich úmyslom bolo zbolševizovať Európu vtedy, keď európske národy budú vo vojne vyčerpané.

Pýtate sa čo je to vlastne bolševizmus, v čom spočíva jeho náuka? Je to náuka Žida Karola Marxa, ktorou chcel previesť revolúciu spoločenského poriadku. Cieľom komunizmu je: štát nech je majiteľom všetkého majetku, 2/štát má dať každému prácu, 3/štát bude vychovávať deti a 4/zrušenie akéhokoľvek náboženského presvedčenia.

Idea komunizmu, aby bola rovnosť, aby každý mal prácu a zabezpečenú existenciu je veľmi krásnou. Avšak komunizmus upadol do tých istých chýb, čo vytýkal kapitalizmu, totiž to

(.) že urobil zo štátu najväčšieho kapitalistu a zo svojich ľudí urobil otrokov. Robotník žije len pre štát, jemu musí odovzdať všetko, niet divu, že úroveň obyvateľov hrozne klesla a hladom zahynulo milióny ľudí v r. 1925 a 1933 napriek tomu, že pri racionálnom hospodárení sama Ukrajina stačí vyživiť celú Európu!

Prostriedky, ktorými chcel komunizmus dosiahnuť tento cieľ, boli krvavé revolúcie: vraždenie ľudí a ničenie všetkého, čo minulosť vytvorila: /Mexiko, Španielsko/ zrušenie rodinného života, mravov, náboženstva, ktoré sú podľa nich len buržojské predsudky. A beda tomu (.) kto sa postaví proti nim. Sám Stalin dal zastreliť celé desiatky svojich spolupracovníkov, ako maršala Tuchačewského, Zinowiewa atď. V SSSR nikto nie je istý si životom!

Komunizmus ako taký odporuje ľudskej povahe a prírode. Ľudská spoločnosť žije na základe súkromného majetku. V SSSR bol súkromný majetok vyhlásený za nepriateľa človečenstva a štátu. A preto musí byť rozhodne odstránený. Vzali roľníkom pole a zriadili spoločné hospodárenie /kolchoz/. Mužik si chránil a bránil zdedenú zem. Preto odvliekli ho na Sibír, kde za strašných pomerov zahynul. V SSSR nesmie nikto nič vlastniť: všetko i šaty, ktoré má na sebe nepatria jemu, ale štátu. To však odporuje ľudskej prírode. Človek chce mať niektoré veci ako vlastné a keď nemá možnosť si ušetriť na svoj starší vek a deti, s nechuťou pracuje. Súkromné vlastníctvo je pohnútkou, aby človek pracoval a jestli z práce nič nemá, nezáleží mu na výsledku tejto práce, čo má vzápätí všeobecnú depauperizáciu obyvateľstva.

Ľudská spoločnosť žije na základe usporiadaného rodinného života. Komunizmus vypovedal boj rodine, ženu prinútil pracovať ako mužov, obral ju o dôstojnosť matky a znížil na obyčajný nástroj na plodenie detí a obstarávanie rozkoše. Výsledok rozbíjania rodinného zväzku bolo 7 miliónov bezprizorných detí a šírenie rôznych pohlavných chorôb.

Ľudská spoločnosť stojí na základe správneho rozdeľovania získaných hodnôt. Komunizmus tvrdí, že spravodlivé rozdeľovanie je to, keď každému dá rovnako. Len že je to otázkou, či všetci jednakú prácu konajú a rovnako usilovne pracujú? Ako môže byť rovnaká odmenená robotník, ktorý pracuje ľažko v bani a robotník, ktorý zametá ulice? V tomto prípade každý bude hľadiť tú ľahšiu prácu konať. Komunizmus zlyhal so svojou teóriou prisvojil si i chyby kapitalizmu, zrušoval rodinný život, zrušil súkromné vlastníctvo, znemožnil právu istotu súkromného a verejného života a súčasne aj spravodlivú odmenu za prácu!

Slovenský ľud hovorí, že keby čert sa ukázal vo svojej podobe, nikoho by nechtyl do svojej pasce! Preto vezme na seba rôzne masky!

I komunizmus, aby svoju podlosť zakryl, neukazuje sa v pravom svetle. Ukazuje sa v rúchu ľudomilnosti, ako ochranca chudoby a robotníctva! Bojí sa však ísť na svetlá! Preto hermeticky uzavrel svoje hranice, aby ľud nepoznal, že jestvuje ľudskejší život nahovoriac ľudu, že žije v raji! A v skutočnosti: zrúcané chrámy, zničené rodiny, potulujúce sa deti, zem bez lásky a spravodlivosti, zem bez pokoja a poriadku! /Ramaova: Čeka, láska, smrť/ A keď Sovjeti tvrdia, že je to vláda proletariátu, z toho by vyplývalo, že robotníctvo musí byť v SSSR šťastné. Položenie robotníctva však bolo tiež biedne: mzdy boli pomerne nízke a nepravdive vyplácané. Toto bolo často príčinou rôznych stávk, ktoré boli zo strany úradov krvavo potlačené. Na udržanie krutého režimu slúžilo GPU, neskoršie NKWD, to jest štátna polícia, ktorá v sebe stelesňuje pekelný teror a je vykonávateľom diabolskej hrúzovlády. Ona má na svedomí milióny nevinných ľudí. Jej moc bola neobmedzená, nebolo odvolania. Táto polícia udržala komunistický režim pri živote. Pozostáva z alkoholikov, kokainistov a sadistov, vyzlečených zo všetkých ľudských citov. Títo odviekli tisíce na otrocké roboty a poslali na popravište.

Komunizmu však nestačilo, že uvrhol úbohý ruský ľud do biedy hmotnej a duševnej, ale chcel zapáliť celú Európu pekelným ohňom. Všade, kde mali svojich agentov a bunky, púšťali jed komunizmu do súkromného a verejného života. A beda tomu národu, ktorý toto nebezpečenstvo nechce si uvedomiť, ktoré hrozilo celej Európe!

Po vypuknutí vojnového konfliktu medzi Nemeckom a SSSR nastúpila i mladá slovenská armáda, aby po boku nemeckej armády bojovala za víťazstvo ľudskosti a civilizácie. Vy, ktorí sa zdržujete na Ukrajine sledujte bedlivo tunajšie pomery a porovnajte ich s pomermi iných kultúrne a hospodársky a vtedy musíte zbadat', že konečný výsledok tohto porovnania ukazuje najlepší porážku komunistickej ideológie!

Spracované podľa VHA Trnava, f. ZD, Príloha k rozkazu veliteľstva ZD č. 60 z 20. mája 1942.

PRÍLOHA 3

ČINMI DOKÁŽ, ŽE MILUJEŠ VLAST! ZRADA. DEZERCIA

V o j a c i !

V rušných septembrových dňoch, keď politické napnutie medzi Poľskom a Nemeckom vypuklo vo vojenský konflikt, bol som ubytovaný v Sp. Belej s jedným mladým poručíkom nemeckej armády, ktorý práve vtedy bol vyradený z vojenskej akadémie. Rozprávali sme sa večer o rôznych možnostiach výsledku tejto vojny. Tu mladý nemecký poručík medzi inými toto mi povedal: „Pán nadporučík, verte mi, keď ja zomriem pred očami svojich vojakov na bojišti za svoju vlasť, vidím svoj životný cieľ stopercentne splnený!“ A keď toto povedal, jeho oči len tak žiarili od oduševnenia a lásky k vlasti svojej. Tým videl som, že tieto jeho slová nie sú obyčajnými frázami, ale je to jeho silné presvedčenie. A za 18 dní bola vojna skončená a Poľsko porazené. To je len dôkazom toho, že vojsko, ktoré miluje svoju vlasť a s takým presvedčením ide do boja, môže zázraky činiť, môže len zvíťaziť! Je to naozaj krásny príklad pre naše vojsko. Láska k rodičom, bratská láska, manželská láska sú iste krásne, ale s najčistejšou a najvznešenejšou láskou je láska k vlasti. V čom spočíva táto láska? V tom, že milujem svoju rodnú zem, milujem chalupu, kde som sa narodil, kde moja mať spievala nad mojou kolíbkou slovenskú pieseň, kde som strávil svoje detské roky a chodil do školy, milujem spoluobčanov, s ktorými som strávil svoje mladé roky a ku ktorým ma viažu milé spomienky. Veď ako to dieťa s láskou lnie ku svojej matke, tak miluje dospelý človek svoj národ, svoju vlasť. Láska k vlasti k tým, ktorí nás telesne a duševne živili. Rodičia vo svojich starostiach o nás boli odvislí zase od iných ľudí, preto som vďačný nie len rodičom, ale vo svojej vďačnosti lniem i k širšiemu obvodu ľudstva, k vlastnému národu, k tým, s ktorými spolu bývame v jednom štátnom celku. Zvlášť v dnešnej dobe, keď nacionalizmus je veľmi vyvinutý medzi národmi, potrebujeme opravdivých vlastencov. Dnešná doba nestrpí národnostne ľahostajných ľudí, každý musí zaujať nejaké stanovisko k národnej otázke. Nepotrebujeme „Hurrá“ vlastencov, ktorí sú hrdinami len ústami a keď však dôjde k dokázaniu vlastenectva činmi, zbabelo utekajú. Nepotrebujeme „Hurrá“ vlastencov, ktorí v ťažkých chvíľach nechcú prinášať ani tie najmenšie obete, zriekanie sa svojej osobnosti a pohodlia. Opravdivý vlastenec ukazuje svoje vlastenectvo činmi, v prvom rade svedomitým splnením stavovských a vojenských povinností. Jeden chýrny filozof hovoril: „že práca za vlasť začína sa už v rodine, keď tá matka umyje denne tomu dieťaťu tvár, učeše mu vlasy, umyje nádoby v kuchyni, udržuje domácnosť v poriadku a čís-

tote, vykoná kus práce v prospech vlasti. Vykonáš-li svoje povinnosti stavovské ako statočný roľník, remeselník, úradník, keď ako vojak splníš rozkazy svojich veliteľov, vykonáš kus práce na poli národnom.

Nie je však národovcom otec, matka, ktorí o všetko iné majú záujem a starajú sa len o svoju domácnosť a o deti nie. Doma pustne, hynie domáci krb, deti nie sú umyté, sú nevychované, opustené. Ponajprv koná svoju povinnosť doma a potom mimo domu službu vlasti. Nie je národovcom ten roľník, robotník, remeselník, úradník, ktorý nekoná svoje stavovské povinnosti, ten vojak, ktorý zanedbáva službu, ukradnutím erárných vecí poškodzuje štát, nešetří erárny majetok, myslíac si, že to nie je jeho. Nie je dobrým vlastencom ten, ktorý počúva alebo rozširuje poplašné správy a týmto počínaním zapríčiňuje zmätok. Dobrý vlastenec koná svoje povinnosti svedomite, majúc pred očami svoj určitý cieľ: „Všetko pre svoju vlasť“. Klesajúcich posilňuje, maloverných potešuje, povzbudzuje, tým koná najväčšiu službu svojmu národu.

Nezabudnime, že k vlastenectvu patrí aj obetavosť!

Koľko drahých životov muselo zahynúť v zákopoch, doma a ponoriť sa na veki do tmavej zeme, koľko slovenských hláv sa sklonilo, aby vydýchlo naposled na rôznych frontoch sveta, kým z jeho utrpení a obetí vyklíčil nový život pod Tatrami. Ako zrnko musí zmiznúť v tmavom klíne zeme, aby vyklíčilo a vypučilo zlatý klas z jeho odumierajúceho života. Samostatnosť si vyžaduje svoje obete. I slovenská armáda za svojho krátkeho jestvovania musela sa už dvakrát chopiť zbrane, aby sa postavila na obranu svojich hraníc a odrazila útoky proti jej celistvosti. Za slobodu umierali najvernejší a najlepšie synovia národa na bojištiach, ale za nimi stál celý národ srdcom, dušou a obetavosťou. A nezabudnime, že nič nie je tak ľahké na svete, ako dobytú pozíciu stratiť. Nesmieme sa oddať tým ilúziám, že nám nehrozí nebezpečie, že nám nik škodiť nemôže. Preto povolala Vás, mladých mužov, zodpovedná štátna správa, aby ste sa pripravili na obranu štátu, aby ste v prípade nebezpečenstva chránili celistvosť, slobodu a ústavu slovenského národa. Medzi prvé a najkrajšie vlastnosti slovenského vojaka patrí dozaista vernosť k národu a práporu. Verný vojak je si stále vedomý toho vznešeného pocitu, že slúži veľkej veci, že jeho osobnosť a šťastie nič neznamená vtedy, keď sa jedná o blaho a budúcnosť miliónov svojho národa, zvlášť bezbranných detí, žien, starcov doma./ Služ. predp. A-I-1, čl. 29/ Ako vojaci ste zložili prísahu vernosti Slovenskému štátu, že budete vernými strážcami národných práv, že verne vytrváte pod práporom a keď vyžadujú to okolnosti a záujem vlasti, ste odhodlaní položiť i svoje životy na oltár vlasti. Vyskytnú sa však prípady, že niektorí vojaci zabudnú na zloženú prísahu, svojvoľne odišli od svojich útvarov a to s úmyslom, aby trvale sa vyhlí svojej vojenskej povinnosti a ušli do cudziny. Stali sa také prípady, že vojak zo strachu pred trestom dezertoval, inokedy zase cudzia nepriateľská propaganda navádzala našich vojakov k zbehnutiu, ako sme videli v septembrových dňoch. Sám sa priznám a neviem to chápať, ako sa môže slovenský vojak zapredať cudziemu záujmu a zradiť svoj vlastný národ. Len slepý nevidel, že vtedy tajná nepriateľská propaganda pracovala, ktorá chcela dokázať svetu, že slovenský národ nie je súci na samostatný život, že sám národ slovenský nevie ochrániť svoju slobodu, keď v radoch vojska je nekázeň. Zbeh svojim počínaním škodí vlastnému národu. Sloboda slovenského národa vznikla pomocou veľkého susedného národa – Nemecka, ktoré očakáva, aby národ teraz dokázal, že je v skutku schopný samostatnosti, že vie stáť na vlastných nohách, že vie konsolidovať svoje domáce pomery. A tu príde nesvedomitý vojak a svojim nerozumným činom podkopáva autoritu a dôveru, skladanú v statočnosť a životaschopnosť národa. Čo si zaslúži taký vojak?

Doma v strachu sledujú rodičia, bratia osud syna, resp. – zbeha. Aký osud ho očakáva? Žandári chodievajú do domu, vyšetrojú, sledujú každý krok jeho rodičov, aby sa dozvedeli či písal, kde sa zdrúže. Sú-li rodičia, súrodenci v štátnej službe, môžu značne pocítiť následky zbehnutia člena rodiny. Koľko nepríjemností a slz zapríčiňuje svojim? Najviac však škodí zbeh

sebe. Doma zostať nemôže, lebo je vydaný zatykač na neho, žije v stálom strachu, vie veľmi dobre, že ho očakáva žalár. Vojenský súd prísne trestá zbehnutie. Je nie len za zbehnutie stíhaný, ale aj pre vojenskú zradu a resp. špionáž. Snáď sa mu podarí dostať sa cez hranice, ale i tam ho smutný osud očakáva. Nech sú okolnosti tam akékoľvek, predsa ho považujú v cudzine len za človeka nečestného a nevítaného. Ktorý predal svoju vlasť, putuje od jedného azylu k druhému, trpí hladom, biedou a nedostatkom každého druhu. Po mnohých útrapách je konečne vykázaný do iného štátu a tam nastáva potom nová krížová cesta, snáď horšia než bola predošle. Konečne ho omrzí to stále putovanie, vráti sa k svojej jednotke, kde ho očakáva zaslúžený trest. Len vtedy si uvedomí, nakoľko nerozvážne jednal vtedy, keď opustil svoje miesto a dal sa zviest' nepriateľskou propagandou. Bohužiaľ, potom je už neskoro. Vo svetovej vojne sa stalo, že nemecký vojak dostal u Verdunu rozkaz, aby priniesol písomný rozkaz blízkeму oddielu. Cestou ho však zasiahol nepriateľský granát. Ešte niekoľko krokov a klesol bezmocne. Spomenul si však na daný rozkaz, vytiahol obálku s rozkazom, vztyčil ruku s dopisom a druhú ruku držal na smrteľnej rane. Skonal.

Za chvíľu išla tou cestou druhá spojka. Našla ho. Pochopila prečo drží vojak ruku hore s dopisom. Odobrala z mŕtvej ruky dopis a doručila ho. Hľa, statočný a verný vojak, ktorý i v najťažších chvíľach nezabudne na úkol jemu zverený! Bud'te statočnými vojakmi, ktorí zostanú verní svojej prísaha za každých okolností!

Spracované podľa VHA Trnava, f. ZD, Rozkaz veliteľstva Zaisťovacej divízie č. 46/1942 z 18. apríla 1942, čl. 417.

PRÍLOHA 4

VOJENSKÉ CNOSTI: POSLUŠNOSŤ, PRACOVITOSŤ A VYTRVALOSŤ

Vojaci!

Kto z Vás by si nepamätal na udalosti 15. marca 1939? Vonku padal hustý biely sneh, bielou pokrývkou zakryl celú prírodu. V mojej posádke konali sa v ten deň ráno vojenské bohoslužby z príležitosti vyhlásenia Slov. samostatnosti. Tu niekoľko minút pred bohoslužbami vstúpil do našej kancelárie býv. veliteľ môjho pluku, jeden plukovník Čech. Sotva ma pozdravil, objavili sa v jeho očiach slzy a len toľko vedel povedať: Osem-miliónový národ bez vlasti! Len vtedy som sa dozvedel, že v tú noc obsadilo nemecké vojsko Čechy a Moravu. Ako sa len dalo, hľadal som slová potešujúce. Tu pokračoval ďalej: choďte medzi našich dôstojníkov a vojakov a potešte ich, veď chodia po chodbách ako vyhnaní psy. A vskutku bol to žalostný obraz – jedna armáda, na vybudovanie ktorej sa pracovalo 20 rokov, bola v úplnom rozklade. A keď pátrate po príčine tohto, musíme konštatovať, že spomedzi iných bola nejednotnosť ducha vojska, pre ktorú celá armáda zlyhala. Veľký dôraz kládli na telesnú zdatnosť vojaka, pritom však zabudli na duševnú stránku a preto v najťažších chvíľach nenašiel vojak oporu duševnú. Dnes, keď Slováci slúžia svojmu národu a vo svojej vlastnej armáde, je nanajvýš potrebné, aby slovenské vojsko bolo 100 %-ne jednotné v duchu a ozdobené cnosťami pravého vojaka!

Dobrý vojak je v prvom rade poslušný! Deti 20. storočia, keď všade sa hlása sloboda a voľnosť, neradi počúvajú toto slovo! A predsa bez poslušnosti nemôže tento svet jestvovať. Poďívajte sa len na prírodu. Ako krásne sa riadi poslušnosťou k prírodným zákonom! Čo by sa stalo, keby jedného dňa slnko nechcelo v určenom čase vyjsť? Nastal by úplný chaos! Aj vietor dl'a určitých noriem fúka a mračná dávajú dážď našej zeme! Bez poslušnosti neobstojí žiadne vojsko ani v čase mieru, no tým menej za vojny. Armáda bez poslušnosti a bez disciplíny sa zvrhne v nebezpečný chaos. /Videli to v roku 1918, keď po zrútení frontov vojaci bez disciplíny vracali sa domov, svojim dôstojníkom strhli hodnostné označenie, sa pomstili na nich, granáty hádzali po dedinách atď./

O, ako dobre padne naším očiam, keď disciplinované vojsko alebo skautský oddiel pochoduje pred nami rezkými krokmi a na malý povel „stát“ nehnute stojí celý oddiel. Čo je to vlastne organizovaná poslušnosť?

Potreba poslušnosti vyplýva jestvovanie samej ľudskej spoločnosti. Sme všetci odkázaní na pomoc druhého a táto závislosť nám vnucuje vzájomný styk. Keby tento vzájomný styk bol ponechaný na ľubovôľu každého z nás, nastala by na svete anarchia! Lebo nie sme anjeli, každý z nás má zlé vlastnosti ako pomsta, závisť, nenávisť atď., ktoré majú však byť priuždené poslušnosťou oproti mravným zákonom! Poslušnosť je jadrom vojenského života! Bez poslušnosti nie je vojenský život vôbec mysliteľný! V tomto ohľade učme sa poslušnosti z príkladu nemeckého vojaka, ktorý slepo spĺňuje rozkazy svojich veliteľov, lebo im neohrozene dôveruje! On nepozná žiadne kritizovanie rozkazu a filozofovanie nad ním! A nezabudnime nikdy, že poslúchať je vždy ľahšie ako rozkazovať a to zvlášť vo vojne. Kto rozkazuje má aj zodpovednosť!

Našmu pokoleniu je uložená ťažká úloha: vytvoriť poslušnú a statočnú armádu, ktorá by vedela obstáť aj v tých najťažších okamihoch a skúškach národa! Preto bud' me vždy vojakmi železnej disciplíny a poslušnosti!

Pravý vojak je pracovitý! Práca je najkrajším darom života a udržuje naše telesné a duševné sily, schopnosti a chráni nás pred zhubnými následkami nečinnosti. Človek od prírody je stvorený pre prácu! Že čo znamená byť bez práce, by Vám vedeli povedať tí, ktorí by radi pracovali, ale nie je im daná možnosť, myslím tu na tisíce nezamestnaných a potom na trestancov, ktorých v žalári trestajú práve odňatím práce. Život bez práce je životom prázdny! Každá práca je dôležitá v prospech celku, či je to duševná práca učiteľa, lekára, úradníka alebo telesná práca robotníka, remeselníka atď. Sú i práce v prospech širšej spoločnosti ľudskej a vojenská služba je prácou v prospech celého národa! Preto slovenský vojak nebude považovať voj. službu za stratený čas, ale využije jej v práci za blaho a lepšiu budúcnosť svojho národa! V terajšej vojne nemecký vojak sa nepýta, koľko strát má národ, lebo vie, že každý úspech vyžaduje svoje obete, že tým zabezpečuje svojmu národu, svojim deťom krajšiu budúcnosť! Slovenský národ nechce cudzie, ale svoje chrániť bude. Chce, aby každý občan mohol spokojne pracovať, rozvíjať svoje schopnosti či na poli duševnom alebo hospodárskom a chce žiť slobodným svojiským životom, svojou rečou hovoriť a velebíť Boha. Toto zabezpečuje zdatný vojak, dobre vycvičený vojak, na ktorého sa môže národ doma spoliehať!

Svoju prácu a povinnosť konajte s láskou a chuťou! I keď nám snád' ťažko padne ona, spev, dobrá myseľ, poriadny život dodávajú chuti k práci. /Uviest' príklady, žarty z(o) života./ Mnohí považujú vojenskú službu za inštitúciu pre zahálku! Doma snád' oveľa ťažšie pracuje a tu odťahuje sa od práce.

O Domiciánovi, zaznamenávajú dejiny, že často sa zavrel do izby a nikto nesmel vyrušovať, ako by sa chcel vhlbiť do najväznejších štátnych vecí, ale v skutočnosti chytal muchy a napichoval ich na ihlu. Podobne koná i ten vojak, ktorý len zatiaľ pracuje, kým oko poddôstojníka ho sprevádza, ale akonáhle sa odvráti, je všetkému koniec!

Keď Tribún prichádzal denne k cisárovi Sept. Severueovi pre rozkaz a heslo dňa, on len to opakoval stále: Laboremus! Pracujme! Nech je aj toto naším heslom – práca v prospech ná-

roda! Nemaľú úlohu hrá v živote dobrého vojaka vytrvalosť. Veď vojak bez vytrvalosti je ako plameň slamy, nevydá ani tepla, ani svetla. Slovenský vojak ľahko stráca vytrvalosť. Kým ešte treba bojovať, zatiaľ to ešte ujde, ale len čo treba mu dni, týždne stáť v zákopoch v blate, snahe, stráca chuť a vôľu, je netrpezlivý!

Bez vytrvalosti nikto neokúsi ovocia svojej práce a námahy. Všetko, čo je na svete veľké a krásne je dielom vytrvalosti. Mám uviesť tu príklady zo života? Stephenson 15 rokov pracoval na zdokonalení svojej lokomotívy, kým dosiahol úspechu. Dante 30 rokov pracoval na svojom svetoznámom diele *Divina Comedia* atď. Vojenská služba zvlášť vyžaduje na zdolanie všetkých námah a útrap voj. života veľa vytrvalosti a trpezlivosti. Armáda, vyzbrojená trpezlivosťou je armádou neporaziteľnou! Opakom toho je vojsko netrpezlivé, lebo netrpezlivosť dáva vznik k rôznym nerestiam, ako: neposlušnosť, vzdorovitosť, šomravosť a bezdôvodné kritizovanie predstavených, ktoré zdatný vojak nesmie mať. A čo je ešte horšie, táto choroba ako nákazlivá rýchlo sa šíri! Jeden netrpezlivý vojak, vie urobiť veľa medzi kamarátmi!

Písmo sv. nás napomína, aby „sme boli v diele Pánovom stáli.“ Obrana svojho života, slobody vlasti a národa je takýmto dielom Pánovým. Boh stvoril i Slovákov, určil im zem pod Tatrami, aby ona patrila Slovákom. Preto národ sa nemôže vzdať svojich práv a prepustiť bez obrany svoje dedičstvo!

Pre vedenie úspešného boja sú potrební smelí, odvážni jednotlivci, ktorí vedia sa nezištne obetovať sa. Títo konajú neoceniteľné služby vojsku. Sú to jednotlivci, ktorí už od prírody majú záľubu v nebezpečných podnikoch, ktorí ťaľásky k vlasti, pre víťazstvo určitej myšlienky vystavujú svoj život nebezpečenstvu. Všetci nemôžeme byť hrdinami! Väčšina vojakov v boji najlepšie slúži svojmu národu tým, že vytrvá namieste jemu veliteľom určenom až do odvolania i nasadením svojho života, keď treba. Toto očakáva od neho vlast'!

A najhlavnejšie čo netreba veľmi zdôrazňovať, lebo je na vojne natoľko samozrejmé, to je poriadok ! Je to duchom a jadrom celého vojenského života. „Zachovávaj poriadok a poriadok ťa zachová – hovorí porekadlo. Život bez poriadku je životom bez cieľa, život stratený!

Neporiadny vojak je bezbranný, čo mal hneď aj najlepšie zbrane ! Kto nevie zachovať poriadok, nevie priužiť svoje náručivosti a zlé náklonnosti premôcť, ako môže zvíťaziť nad nepriateľom? Miluj poriadok i v maličkostiach, lebo bez neho si stratený!

Vojak, ktorý má vytýčené heslo pred sebou: „Za Boha život, za národ slobodu!“ musí byť poslušným, pracovitým a vždy vytrvalým vojakom!

Spracované podľa VHA Trnava, f. ZD, Rozkaz veliteľstva Zaisťovacej divízie č. 46/1942 z 18. apríla 1942, čl. 417.

PRÍLOHA 5

DUCHOVNÁ SILA SLOVENSKÉHO VOJAKA

por. let. Jozef VARINSKÝ

Rostov naplnil nielen Slovákov, ale celý svet údivom nad udatnosťou, odvahou a bojovnosťou slovenského vojska, ktoré ta účinne zasiahlo do boja pri dobíjaní tohto mesta. Rostov povedal najmä tým, kto doteraz ešte neuznávali Slovákov ako životaschopných, tým, ktorí slovenský národ

nepovažovali za rovnocenného partnera vo zväzku národov, že pravda a skutočnosť je taká, čo kladie tento národ ešte na vyšší stupeň duchovných hodnôt. Lebo musíme si uvedomiť, že pravé vojenské vlastnosti, to je meritko nielen mocenskej ale predovšetkým duchovnej sily národa.

Prvou tvorivou zložkou tejto duchovnej sily slovenského vojaka, ktorá zdvihla nad Rostovom slovenskú zástavu víťazstva cez oheň tvrdých bojov, je zdravý národný duch. Predovšetkým duch svojráznosti a kresťanskej orientácie, ktorá cez búrky stáročí viedla Slovákov v ústrety najvyšších ideálov, ktorá naplňuje odolnosťou a húževnatosťou. Tu treba hľadať aj génia, ktorý sprevádzal Slovákov od dávnych čias po svete a prispieval k ich práci, k ich výkonom, ktoré boli vždy prejavmi životaschopnosti, ba nadpriemernosti. Toto potvrdzujú všetky tie mená vynikajúcich Slovákov v dejinách temer vo všetkých zemiach sveta. Tento duch nedal sa mýliť zámernými falošnými ideológiami, lebo svoje svetlá mal zamerané na prvozákladný koreň bytia, na zem-živiteľku, dárcu života.

Druhou tvorivou zložkou duchovnej sily slovenského vojaka je tradícia. Slovák s mečom v ruke plnil rozkazy na bojovom poli ododávna spoľahlivo, odvážne a s iniciatívnou, tak potrebnou pre úspech. O tejto spoľahlivosti a iniciatíve najkrajšie hovorí rostovské víťazstvo. Pri dobíjaní Rostova naši vojaci, bojujúci v uliciach mesta, prenikli dopredu tvrdo, húževnato, podelení na jednotlivé skupiny. Úspech zaručila v tomto boji práve iniciatíva a prirodzený zdravý úsudok týchto malých jednotiek a jednotlivcov. K vytvoreniu dobrej slovenskej tradície tento zdravý úsudok prispel od tých čias, kedy prví Slováci v dávnomveku siahli po zbrani a ich hrdlá zanôtili bojovú pieseň. Tieto dobré bojové vlastnosti celé tisícročie slúžili cudzím záujmom. Ale isté je, že tým väčšmi duch mocnel, lebo čakala sa chvíľa, kedy Slovák nastúpi na pole cti a slávy za svoje záujmy a práva.

Je pozoruhodné, ako ľahko si Slováci aj po vojenskej stránke osvojujú nové smery, plody pokroku a vývoja. Do svojej tradície teda zapojili aj najúčinnjšiu zbraň, výsledok pokroku a techniky, letectvo. A netrvalo dlho, len (čo) to predpoklady umožnili, a Slováci zaznačili do knihy histórie aj svoju leteckú tradíciu. Pred očami prebehnú mená: národný bohatier generál Štefánik, zakladateľ tejto tradície a nositeľ svetového mena vojenskej geniality, potom hrdinovia marcových dní roku 1939 a najnovšie naši odvážni orli v boji proti bolševizmu. Tradícia, to je široká základňa, na ktorej sa dajú vybudovať vynikajúce činy. Na tej sa vybudovali vynikajúce výsledky bojov slovenskej rýchlej divízie, tvrdé boje neznesiteľnej ruskej zimy, celá reťaz úspechov, od vstupu našich jednotiek do vojny proti bolševikom až po rostovské víťazstvo.

Tretou tvorivou zložkou duchovnej sily slovenského vojaka je tvrdý spôsob života slovenského človeka. A síce v tom zmysle, že jeho údelom odjakživa bola tvrdá robota, boj o skyvu chleba, sťažený v tmách minulosti prekážkami, utlačovaním nežičlivcov. Slovenská zem je krásna, ale prísna matka, usmieva sa na svojich synov, ale prikazuje im, aby každodenný svoj chlebič si tvrdou robotou vybojovali. A táto tvrdosť, boj s prekážkami, prísny život povinnosti, to dávalo a dáva silu do rúk, ktoré držia pušku a granát.

Dnes, v slnku slobody národnej, keď slovenský vojak už neslúži pod cudzími farbami, prijíma do seba štvrtú tvorivú zložku ducha. Prijíma povedomie, že bojuje za krajší zajtrajšok svojho národa, za pravdu, ktorá si zasadla za vrch otcovského stola. A takéto povedomie, to je sila, ktorá ani nemôže dejinám inak vraviť, ako víťaznou piesňou o Rostove. Takéto vedomie vedie vojaka cez plamene frontu, aby splnil aj najťažšie úlohy spoľahlivo, odvážne – až po sebažertvu.

Sila vojenského ducha, to je jedno z najdôležitejších merítok vyspelosti národnej a štátnej. Tatranskí chlapi povedali celému svetu, že Slovák vie aj na poli cti a slávy obstáť, že vedú prinášať na svojich štítoch vavrínové vence víťazstva. V zmysle slovenskej životaschopnosti, tradície tohto nášho spoločného boja za Novú Európu, do ktorej sa slovenský národ a štát zapojil ako tvorivý činiteľ.

VARINSKÝ, J.: Duchovná sila slovenského vojaka. In: Slovenské vojsko, roč. 3, 15. 8. 1942, č.16, s. 241-242.

PRÍLOHA 6

DUCH A DÔVERA JEDNOTKY

Duch jednotky a vnútorná pevnosť jednotlivého vojaka sú základmi pre bojovú silu a disciplínu a tým aj rozhodujúcim faktorom pre víťazstvo. Preto je veľmi nutné tieto vnútorné hodnoty zachovávať a všetkými prostriedkami pestovať. Ich význam pribúda dĺžkou a tvrdosťou vojny.

Podstatný je pritom správny pomer medzi dôstojníkmi, poddôstojníkmi a mužstvom. Bezpodmienečne nutné predpoklady pre dosiahnutie a prehlbenie pomeru medzi vodcom a vedným sú:

1. Vzor dôstojníka za každej situácie,
2. Byť si vedomý mať vyššie povinnosti a väčšiu zodpovednosť,
3. Snaha byť spravodlivým a neúnavne pečlivým. (starostlivým)

Dôstojník nie je len po stránke vojenskej a názorovej, ale tiež mimoslužobných a osobných stránkach jediným zodpovedným vodcom svojich vojakov. Musí mať porozumenie pre všetky strasti a starosti jemu zverených vojakov a musí si byť vedomý, že dôvera svojich podriadených je najlepšou zárukou disciplíny a bojovej schopnosti jednotky.

Práve tak vojak musí mať vedomie, že sa môže so všetkými osobnými a služobnými otázkami s dôverou obrátiť na svojho predstaveného. Dosiahnuť a udržať vzájomnú dôveru je jedno z najdôležitejších úloh dôstojníka. Pre získanie dôvery sa nedá vydať rozkaz, dôvera musí byť obojstranne vyhľadávaná a vstevovaná.

Kde panuje tento pomer dôvery medzi predstaveným a podriadeným bude sa vojak vždy môcť primeraným spôsobom obrátiť na svojho veliteľa, u ktorého nájde nielen porozumenie, ale vždy aj radu a pomoc.

Dôstojník, od ktorého sa žiada rada alebo spravodlivé vyriešenie prípadných sťažností alebo nezrovnalostí, musí mať vždy pred očami, že len tá sťažnosť, ktorá bola vecne a správne vybavená zosíli (zosilnie) dôveru a že každá neodôvodnene zamietnutá a nevybavená sťažnosť len oslabí vzájomnú dôveru a tým aj bojovú hodnotu jednotky.

(výťah z prednášky veliteľa nemeckej divízie)

Spracované podľa VHA Trnava, f. VRD, spisy tajné 1943, č. 100.193/Taj. 3.odd. 1943.

P. ŠUMICHRAST: ERZIEHUNGSARBEIT IN DER SLOWAKISCHEN ARMEE
IM FELDE IN DEN JAHREN 1941 – 1943

In dem ursprünglichen Material unter dem Titel Erziehungsarbeit in der slowakischen Armee im Felde in den Jahren 1941 – 1943 wird eine Problematik behandelt, der in der Nachkriegszeit aus verschiedenen Gründen nur sehr wenig Aufmerksamkeit gewidmet wurde. Das Material knüpft an die wissenschaftliche Studie Erziehungsarbeit in der slowakischen Armee in den Jahren 1939 – 1944 an, und bietet dem Lesen eine qualitativ neue Anschauung auf das Prozess der Erziehung des slowakischen Soldaten im Felde, der von der 2. Hälfte des Jahres 1941 an den Kämpfen an der Ostfront gegen die Sowjetunion aktiv teilnahm.

Der Verfasser beschreibt auf Grund des Studiums der zugänglichen primären Dokumentationsmaterialien, die im Historischen Militärarchiv in Trnava, bzw. im Zentralen Militärarchiv der Armee der Tschechischen Republik in Prag zu finden sind, sowohl die Methoden, Formen, Mitteln, als auch die Bestandteile der Erziehung, die bei der Erziehung des slowakischen Soldaten im Felde – im Rahmen der Schnellen Division und Sicherungsdivision – im vollen Ausmaß ausgenutzt wurden. Die Aufgabe der einzelnen Subjekte des erzieherischen Wirkens wurde im Abhängigkeit von den bewahrenen Archivquellen definiert. Eine komplexe historische Anschauung auf die behandelte Problematik wird durch die Ausgeglichenheit zwischen der Analyse der inhaltlichen Seite (Komponente der Erziehung) und Prozessseite (Methoden, Formen, Mitteln) der Erziehungsarbeit in der slowakischen Armee verstärkt.

Der Autor tarnt weder die Tatsache, dass trotz dem vorsätzlichen und zielbewussten Wirken der slowakischen Erzieher, als auch der Aufmerksamkeit, die das Kommando der slowakischen Armee der Realisation der Erziehung in der Armee widmete, gelang es nicht, aus dem slowakischen Soldaten einen mutigen Kämpfer „für die heilige Sache der neuen Weltordnung zu züchten“.